

*Ralph Gustafsson vid orgeln i S:ta Maria Magdalena kyrka.
Ralph Gustafsson at the organ of the St Maria Magdalena church. Photo: Erland Boëthius.*

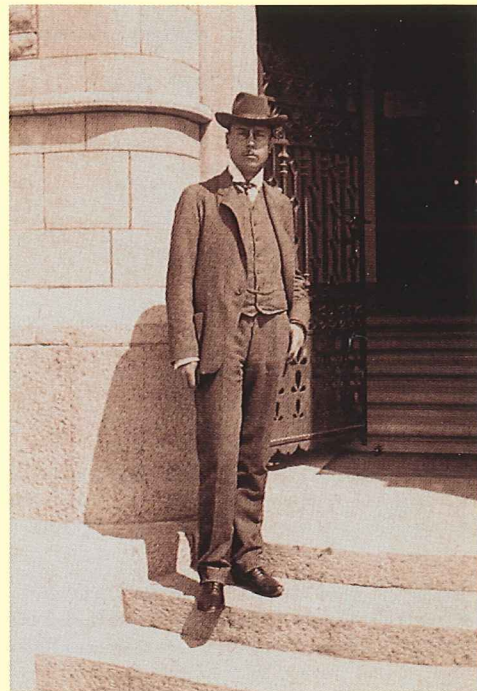
SWEDISH ROMANTIC ORGAN MUSIC VOL. 5

Swedish
Society
DISCOFIL
SCD 1121-22

Otto Olsson

THE COMPLETE
WORKS FOR ORGAN:
THE EARLY YEARS 1897-1902

Ralph Gustafsson
plays the unique organ of
the St Maria Magdalena
Church in Stockholm

Otto Olsson (1879-1964)

THE COMPLETE WORKS FOR ORGAN
THE EARLY YEARS 1897-1902

Ralph Gustafsson organ

CD 1

Sonatin D-dur	[9'03]	[12] Fantasi över koral nr 225 i Svenska psalmboken	5'48
[1] <i>Allegro con moto</i>	4'40		
[2] <i>Moderato</i>	4'23	Svit nr 3 d-moll	[15'06]
Svit nr 1 g-moll	[10'49]	[13] <i>Allegro. Allegretto</i>	5'07
[3] <i>Allegro maestoso</i>	3'34	[14] <i>Andantino quasi allegretto e serio</i> (<i>Vandringen till Emaus</i>)	4'51
[4] <i>Allegro moderato</i>	4'53	[15] <i>Allegro</i>	5'08
[5] <i>Allegro</i>	2'22	Svit nr 4 c-moll	[15'48]
[6] Andante E-dur	3'12	[16] <i>Preludium: Moderato</i>	1'49
[7] Aftonstämning	5'12	[17] <i>Choral</i>	4'55
[8] Preludium F-dur	1'50	[18] <i>Intermezzo</i>	3'02
Svit nr 2 D-dur	[11'21]	[19] <i>Allegro</i>	6'02
[9] <i>Allegro moderato</i>	3'30		
[10] <i>Andantino</i>	4'08		
[11] <i>Allegro</i>	3'43		

CD 2

Sonate Pastorale A-dur		Symfoni nr 1 Ess-dur för orgel	[44'02]
[1] <i>Allegro</i>	6'45	[6] <i>Introduction: Andante, quasi recitativo.</i>	15'19
[2] Koral b-moll	2'04	<i>Allegro</i>	
[3] Allegretto a-moll	3'08	[7] <i>Fuga: Andante con moto</i>	5'24
Sonat e-moll		[8] <i>Intermezzo: Con moto moderato</i>	2'57
[4] <i>Allegro</i>	10'52	[9] <i>Andante</i>	8'00
[5] Adagio	10'44	[10] <i>Andante maestoso</i>	12'22
(ur <i>Symfoni g-moll</i> för orkester, arrangemang för orgel)			

Ett varmt tack till Curt Carlsson och Statens musikbibliotek för hjälp med framtagande av notmaterial; Dag Edholm för orgeldispositioner; Jörgen Lindström och Martin Blomquist för värdefull registreringshjälp; Göran och Kajsa Kåring för språkgranskning och korrekturläsning; Magnus Blix (Åkerman & Lund Orgelbyggeri AB) för rörverksstämning; Maria Magdalena församling för ekonomiskt stöd.

Sincere thanks to Curt Carlsson and the National music library for help with finding music; Dag Edholm for organ specifications; Jörgen Lindström and Martin Blomquist for useful help with registration; Göran and Kajsa Kåring for proof-reading; Magnus Blix (Åkerman & Lund Orgelbyggeri AB) for reed tuning; Maria Magdalena parish for financial support.

Balance engineer: Torbjörn Samuelsson, Digitalfabriken. CD 1 was recorded 17-19 June, 2000, CD 2 was recorded 18-20 October, 2000. English translation: Isabel Thomson. Editor: Stefan Nävermyr. Executive producer: Erland Boëthius. Photos: From Otto Olsson's private albums, courtesy Curt Carlsson. [p] & [c] 2001, Prophone Records AB, Stockholm.

Otto Olsson

OTTO E. OLSSON föddes i Gamla stan i Stockholm den 19 december 1879 som den äldste av två bröder. Fadern arbetade som kusk och vaktmästare hos den kända konsthandeln Bukowskis. Familjen flyttade efter några år till Blasieholmen, där modern öppnade en mjölkaffär. Hon var varmt religiös och medlem av Evangeliska Fosterlandsstiftelsen. Utan att hon var musikaliskt bildad fanns hos henne ett stort mått av musikalitet. Otto Olsson fick ofta följa med sin mor till kyrkan om söndagarna. Oftast besökte man den numera rivna Blasieholmskyrkan. Här greps han tidigt av den musik han fick höra. Organisten hette Albert Lindström och var en av Stockholms mest aktade kyrkomusiker. Denne blev så småningom Otto Olssons förste lärare i piano, musikteori och orgel. Trots knappa ekonomiska resurser var modern angelägen om att göra det möjligt för sonen att utveckla sin talang. Vid 14 års ålder antogs Otto Olsson som elev vid Musikaliska akademiens musikkonservatorium. Hans lärare i orgel blev August Lagergren. Efter två års studier avlade han organistexamen. Studier fortsatte därefter med kontrapunkt, komposition och instrumentation för Joseph Dente. Dessa studier avslutades med uppförandet av den första satsen av hans då ännu ej fullbordade symfoni för orkester vid musikkonservatoriets offentliga uppvisning i december 1901.

1897 inträffade en händelse som kom att få avgörande betydelse för Otto Olssons utveckling: en solig vårsöndag träffade han organisten i Johannes kyrka, den i Stockholms musikkretsar välkände tonsättaren Emil Sjögren. En varm vänskap utvecklades dem emellan och Sjögren blev en viktig inspiratör för den unge Otto Olsson.

"En dag då vi gick hem från kyrkan efter avslutad bögmässa sade han: "Kom hem till mig och ta med era kompositioner – jag vill se på dem". (...) Jag fann mig snart sittande vid Blüthnerflygeln spelande mina kompositioner för uppmärksamma, intresserade åhörare. Det var roligt att höra Sjögrens träffsäkra anmärkningar, hans uppmuntrande ord och välvilliga inställning."

Samvaron med Sjögren torde ha utgjort en välgörande kontrast mot den förmodligen betydligt mer akademiska undervisningen hos Dente. Här fick Otto Olsson även tillfälle att presentera sina kompositioner för publik.

"Jag erinrar mig en privatkonsert i hans [Sjögrens] hem, då endast kompositioner av mig själv utfördes inför en samling inbjudna gäster. Där spelades en pianokvintett, en violinsonat, pianostycken, sånger, allt interfolierat av Sjögrens välvilliga kommentarer. (...) Ibland roade vi oss, Sjögren och jag, med att omväxlande improvisera på pianot. Han började, och bäst det var nickade han åt mig att omedelbart fortsätta. Det gällde då att spinna vidare på den tråd han kommit in på. Och vice versa.

Otto Olsson vid sitt skrivbord. Otto Olsson at his desk.

Ibland gick det bra, ibland inte. "Det är bara medelmått som kan spela bra för jätman", sade Sjögren."

Vid denna tid vikarierade Otto Olsson ofta i olika Stockholmskyrkor, framför allt i Johannes kyrka för Emil Sjögren, men även i S:t Jacobs kyrka, där hans tidigare lärare Albert Lindström varit organist sedan 1891. I maj 1905 tillträdde Olsson tjänsten som organist i Stefanskyrkan och

i juni 1906 ett längre vikariat i Hedvig Eleonora kyrka. Här verkade även körledaren John Morén. Denne var en av de mest framträdande gestalterna inom svenskt kyrkomusikaliskt reformarbete och en av de främsta kännarna av den gammalkyrkliga musiken. Förmodligen väcktes här Otto Olssons intresse för den gregorianska sångskatten. Till den nybyggda Gustaf Vasa kyrka kom Otto Olsson som vikarierande organist i september 1906. Den 12 november utsågs han till ordinarie organist. Här inledde han ett fruktbärande samarbete med körledaren Carl Bohlin, och tillsammans bildade de föreningen "Kyrkomusikens vänner i Gustaf Vasa". Denna förening anordnade ett stort antal kyrkokonserter ända fram till 1916, då församlingen upphörde att ekonomiskt stödja verksamheten. Trots detta bakslag kom Otto Olsson att kvarstanna i Gustaf Vasa under resten av sin aktiva tid som

kyrkomusiker. Han pensionerades i december 1956 efter hela 49 års trogen tjänst.

Redan som 14-åring började Otto Olsson genom förmedling av Albert Lindström att undervisa i piano och orgelharmonium. Mot slutet av sin konservatorietid gav han även lektioner i harmonilära. I september 1908 anställdes han som biträdande lärare i detta ämne vid

musikkonservatoriet och elva år senare erhö-
ll han ordinarie tjänst. Under en längre tid vika-
rierade han för den av sjukdom drabbade orgel-
professorn Gustaf Hägg och efter dennes från-
fälle 1925 utnämndes han till lärare i orgelspel.
Vid musikkonservatoriet kom han att utbilda en
hel generation svenska kyrkomusiker. En viss
ojämnhet i kvalitet kännetecknade hans under-
visning: medan begåvade elever fick del av hans
generositet visade han mindre intresse för andra.
Hans respektgivande yttre och barskt fåordiga
sätt påverkade också bilden av honom som lärare.
Av sina elever ansågs han vara ”större snille än
pedagog”. Vid lektionerna spelades – förutom
liturgisk musik – gärna Bach och den franska
sekelskiftesrepertoaren liksom tyska romantiker.

Som konserterande organist framträdde Otto
Olsson i offentliga sammanhang redan som
19-åring. I januari 1903 anordnade han sin första
egna orgelkonsert. Konserten ägde rum i Johan-
nes kyrka och på programmet stod orgelkompo-
sitioner av Händel, Mozart (*Fantasi f-moll* K. 608),
Guilmant och Widor. Medverkade gjorde även
två sångsolister. Denna konsert följdes av ytter-
ligare två liknande evenemang i Johannes kyrka
(1904 och 1906) med verk av Bach, Franck, Rhe-
inberger och Reger samt även några egna kom-
positioner. Vid sitt tillträde som organist i Gustaf
Vasa kyrka fortsatte han den konsertanta verk-
samheten huvudsakligen där. Repertoaren kom
med tiden att omspanna verk från tidig barock

till samtida tonsättare som Vierne med flera.
Den franska orgellitteraturen beundrade han för
dess klarhet men intog med tiden en alltmer kri-
tisk hållning till nyare musik, framför allt den så
kallade nya saklighetens alster, vilka han ansåg
”blodfattiga” och i avsaknad av innehåll.

Som orgelsakkunnig följde Otto Olsson i
stort den senromantiska linjen. Han var dock,
på senare år, inte främmande för orgelrörelsens
idéer. Dessa tillämpade han emellertid med stor
urskillning och bibehöll en i grunden konserva-
tiv hållning. Sin egen orgel i Gustaf Vasa ansåg
han, efter ombyggnaden av Setterquist 1915, vara
landets främsta instrument. Han lät den med
tiden förse med mixturer och alikvoter i den
nya tidens anda, liksom han föreslog en modest
omdisponering av flera andra sekelskiftesorglar.

Otto Olsson började mycket tidigt att kom-
ponera och skrev ”ofantliga massor” innan han
vågade visa det för någon. Emil Sjögren såg hans
stora talang och ingöt mod och självförtroende
hos sin unge vän. Han förmedlade även kontakt
med en dansk förläggare. Bland Otto Olssons
kompositioner märks en symfoni, ett rekviem, ett
Te Deum, stråkkvartetter, pianostycken, kör- och
solosånger samt en mängd orgelmusik. Under
fyra år uppbar han Statens tonsättarstipendium.
Från 1909 koncentrerade han sig på att skapa
musik för kyrkan. Under många år var han
mycket produktiv och 1918 tillkom det verk som
får anses bilda krönet på hans kompositoriska

verksamhet: den väldiga *Credo symphoniacum* –
symfoni nr 2 för orgel. Efter detta år komponerade
han allt mindre. Detta hade förmodligen främst
sin grund i en allt större arbetsbörda, men även i
en allt obarmhärtigare självkritik. Förutom upp-
gifterna i Gustaf Vasa kyrka och vid musikkon-
servatoriet upptogs hans tid av arbete i kyrko-
musikaliska nämnder och kommittéer samt med
diverse orgelbyggnadsprojekt. 1931 beskrev han
sig skämtsamt som en ”ärkebiskop i miniatyr
för kyrkomusik”. Ett allt större främlingskap
inför den nya tidens kyrkomusikaliska ström-
ningar bidrog säkert även till att hans kompo-
nerande avtog. Bland Otto Olssons sena kom-
positioner kan nämnas en stråkkvartett i a-moll
och en kantat för Maria Magdalena församlings
600-årsjubileum (1947). Stilistiskt förändrades
inte hans tonspråk särskilt mycket under åren –
han var och förblev sina ideal trogen. Mozart,
liksom de franska orgelmästarna och den grego-
rianska sången satte han högt. Av dessa förebil-
der formades hans stil: en romantik på klassisk
grund utan särskilda nationella drag.

Som människa var Otto Olsson tämligen till-
bakadragen och kanske en aning osäker. Han
var ofta fåordig men omvittnat rakryggad och
trofast och ägde ett utpräglat sinne för drastisk
humor. Otaliga är de anekdoter som florerar om
honom. Hans hår var kortsnaggat, blicken var
klarblå och han bar pincené. Han läste gärna
romaner, spelade schack och fotograferade. Hans

språk var mustigt och ofta kryddat med kraft-
uttryck. Han njöt av god mat och dryck och
hans från början gängliga gestalt fick med tiden
en påtaglig rondör. Otto Olsson gifte sig första
gången 1913 med Gerda Malmberg och andra
gången 1936 med Dagmar Wilén. Båda äkten-
skapen förblev barnlösa. Hans sista år kom att
präglas av sjukdom och en känsla av utanför-
skap. Otto Olsson avled den 1 september 1964
i sin bostad på Artillerigatan. Vid begravningen
den 13 september i Gustaf Vasa kyrka spelade
Nils Björk enligt Otto Olssons önskan sorgmar-
schen ur Beethovens Eroicasymfoni samt mel-
lanspelet ur kantaten *Sången* av Wilhelm Sten-
hammar. Gustaf Vasa kyrkokör sjöng under
David Åhléns ledning Otto Olssons tonsättning
av Davids 121 psalm och Salig den dig aldrig
sviker.

Ralph Gustafsson

Musiken

DENNA INSPELNING rymmer all bevarad orgelmusik av Otto Olsson komponerad mellan 1897 och 1902. Den allra första kända kompositionen (*Adagio* från 1895), vilken delvis är identisk med en av satserna i *Miniätyrer – Sju lätta orgelstycken*, presenteras i en senare volym tillsammans med övriga stycken i denna samling. Verken har placerats i kronologisk ordning för att möjliggöra ett studium av tonsättarens utveckling. De instrument Otto Olsson vid denna tid hade tillgång till var byggda eller ombyggda av Åkerman & Lund – kännedomen om de Setterquistiska orglarna kom långt senare. Därför torde orgeln i S:t Maria Magdalena kyrka kunna återge dessa tidiga Olsson-verk i en adekvat klangdräkt. Samtliga kompositioner utom *Fantasi för orgel över koral nr 225 i Svenska psalmboken* (utgiven av Verbum) spelas från kopior av tonsättarens manuskript. Där registreringsanvisningar förekommer har dessa följts. I övrigt tillämpas gällande registreringspraxis från denna tid. Alltifrån sin första orgelkomposition uppvisar Otto Olsson en sällsynt god instrumentbehandling och sober orgelsats. En rikt flödande melodik förenas med varm och naturligt romantisk harmonik och ett med tiden allt säkrare kontrapunktiskt handlag. Materialet domineras av ett klassiskt formspråk men utesluter inte några tidstypiska stämningsbilder. I vissa verk kan redan den för tonsättaren så

typiska föreningen av allvar och innerlighet skönjas. Influenser från gregoriansk sång och modala tendenser i tonspråket saknas ännu.

Sonatin D-dur

Den tvåsatsiga sonatinen tillkom 1-2 juni 1897. *Allegro con moto* domineras av två tematiska idéer: brutna treklanger i pedalerna med ”kommentarer” i manualen. Den första kan betecknas som huvudtema och ur den senare uppstår småningom satsens sidotema. Harmoniken är ren och enkel och tonspråket andas ett Mendelssohnskt ljus.

Moderato är en siciliano i d-moll med karaktäristiska betoningsförskjutningar i den pizzicatoartade basstämman. Registreringsanvisningar saknas i båda satserna.

Svit nr 1 g-moll

Allegro maestoso är daterad den 5 oktober 1897. En mäktigt koralartad melodi och ett vekare lyriskt motiv bildar material till den tredelade satsen.

Allegro moderato komponerades redan i april samma år. Det är en pastoral med märkligt svävande tonalitet.

Allegro är en luftig och ljus toccata med brutna treklanger i snabba sextondelsarabesker. Manuskriptet är daterat den 8 oktober 1897. Endast mellansatsen innehåller registreringsanvisningar.

Andante E-dur

Andante i E-dur fullbordades klockan två på eftermiddagen den 5 januari 1898. Detta lilla stycke kan ses som ett slags instrumentationsstudie för orgel med soli för corno, flöte och clarinette. Registreringen är noga angiven i manuskriptet.

Aftonstämning, fantasi för orgel

Aftonstämning är ett tidstypiskt karaktärsstycke. Kompositionen tillkom den 7 januari 1898. Formen är tredelad där det tematiska materialet utgörs av två kontrasterande motiv: ett med en karaktäristisk stigande sext och ett i mjukt synkoperad rytm. Registreringen är endast sporadiskt angiven.

Preludium F-dur

Detta korta förspel, daterat den 15 januari 1898, kunde vara en anspråkslös nedtecknad improvisation. Registreringen är noggrant preciserad.

Svit nr 2 D-dur

Allegro moderato, komponerad 10-11 februari 1898, bygger på en enkel melodisk idé som belyses från olika håll i varierande satsteknik och klang. En skarp kontrast till den lyriska grundkaraktären bildar de dramatiska och oväntade tuttiackorden.

Andantino är en kantilena byggd på treklangsbildningar över ett kromatiskt färgat ostinato av fallande sexter över en upprepade baston. Solistrol-

len tilldelas olika stämmor och stämkompositioner. Starkt kromatiska mellanspel skapar kontrast till melodins ”rena” karaktär.

Allegro är tredelad till formen. Kraftfulla ”alla marcia”-liknande ytterdelar i Fiss-dur omger ett lyriskt, ganska långt mellanavsnitt med början i parallelltonarten.

Fantasi över koral nr 225 i Svenska psalmboken

Denna Otto Olssons första koralbundna komposition är tillkommen den 22 februari 1898. Efter en värdigt skridande manualiter-inledning presenteras cantus firmus i pedalerna. Därefter följer ett livligt fugerat avsnitt i sextåndelstakt. En stegring leder fram till en ny insats av koralsens första fras, nu i kanon mellan pedal och vänster hand. Denna fras bildar även material till den storslagna codan.

Svit nr 3 d-moll

De två första satserna i denna svit förebådar den något stramare och mer kontrapunktiska stil som senare kom att bli så typisk för Otto Olsson.

Allegro bygger på två kontrasterande tematiska idéer: ett rytmiskt tretonersmotiv i unisono med kraftfulla rörverk och ett ”tassande” ackordiskt staccatotema i pianissimo. Det förstnämnda bildar urcellen till det tema som sedan blir föremål för kontrapunktisk behandling i ett antal fugerade avsnitt. Satsen är daterad den 12 april 1898.

Andantino quasi allegretto e serioso med undertiteln *Vandringen till Emaus* komponerades den 13 april 1898. Satsen är en meditation över Lukas 24: 13-35, evangelietexten på annandag påsk. Den hemlighetsfulla stämningen byts mot slutet i förklarade, ljusa durklanger och codan andas naiv förtröstan.

Allegro utstrålar en vårlig atmosfär. Satsen är fylld av glada fanfarer och fågelsångsimiterande flöjtsolon. Alla registreringar är nog föreskrivna. Manuskriptet fullbordades den 19 april 1898.

Svit nr 4 c-moll

Preludium är ett enkelt sexstämmigt fugato, komponerat den 20 april 1898.

Choral bygger på melodin till den svenska psalmen *Oss kristna bör tro och besinna* (tre fjärdedels-takt enligt Haeffners koralbok). Korallen presenteras först i enkel fyrstämmig harmonisering. Därefter bearbetas de två första fraserna med skiftande satsteknik och registrering.

Intermezzo är ett salongsstycke av valsartad karaktär, fyllt av naiv charm. Satsen är försedd med noggranna registreringar och den populära euphonestämman används här på ett något okonventionellt sätt. Även ett fristående manuskript existerar.

Allegro domineras av karaktäristiskt fallande oktavsprång, luftiga ackord och virtuosa fugaton. Svittens tre sista satser saknar datering, endast "April 1898" anges som tidpunkt för deras tillkomst.

Sonate Pastorale A-dur

Denna sonatsats, ett *Allegro*, komponerades i juli 1898. Det är en solig, naturlyrisk tonbild med ett gökrop som bärande tematisk idé för huvudtemat. Ett koralartat sidotema bildar kontrast. Kompositionens andra sats är lämnad ofullbordad.

Koral b-moll

Denna koral skrevs den 30 september 1898. Kompositionen kan ses som ett tidigt exempel på Otto Olssons förkärlek för okonventionella spelsätt. Satsen är sexstämmig: två stämmor i höger hand, två i vänster och två i pedalen. Satstekniken återkommer i den (troligen) 1910 komponerade *Sestetto*.

Allegretto a-moll

Detta är ett charmerande flöjtsolo med "tutti-mellanspel" i kontrasterande Dess-dur. Kompositionsår: 1898.

Sonat e-moll

På titelsidan till denna sonatsats, *Allegro*, från 1900 står: "Till min lärare Albert Lindström". Endast första satsen fullbordades. Otto Olsson demonstrerar här en fullständig behärskning av den klassiska sonatformen. Kompositionen genomsyras av en elegisk grundstämning.

Adagio

Otto Olssons *Symfoni i g-moll* för orkester kom-

ponerades 1902. *Adagio* ur denna symfoni är en storslagen orkesterkantilena. Den framförs här i den orgelbearbetning som tonsättaren själv gjorde 1904.

Symfoni nr 1 Ess-dur för orgel

Detta omfattande verk tillkom 1902 och uruppfördes i St Jacobs kyrka i Stockholm den 26 november 1905 av Albert Lindström. Denne hade säkerligen ingen lätt uppgift att på den relativt omoderna Jacobs-orgeln realisera de täta klangväxlingarna och den glidande dynamiken liksom den speltekniskt avancerade satsen. Symfonin har fem satser och inspirationskällan torde varit de stora franska orgelsymfonierna av tonsättare som Charles-Marie Widor med flera. Otto Olssons Ess-dursymfoni är det första fullvuxna svenska bidraget till denna genre.

Introduktion presenterar det huvudsakliga tematiska materialet med början i en stilla voix céleste-registrering. *Allegro* är en vital och festlig satsdel som förebådas av en uppfordrande fanfar på andra manualens corno-stämma. Allegrot är skrivet i traditionell sonatform med ett kraftfullt huvudtema och ett lyriskt sidotema.

Fuga är uppbyggd av två teman. Satsen är kontrapunktiskt skicklig och melodisk.

Intermezzo är ett kort mellanspel med djärva melodiska språng och en livfull rytmik, fanfarartade motiv på rörverk och snabba löpningar på stråk- och flöjtsstämmor.

Andante är betydligt längre, en innerlig sats med sublim melodik och rik harmonik som utnyttjar den romantiska orgelns klangresurser.

Andante maestoso, finalsatsen, är ett slags symfonisk marsch. Efter ståtligt inledande huvudtema och ett första mjukt vaggande sångtema genomför Otto Olsson en mycket avancerad teknisk studie med en melodi i altläge, spelad av tumarna på en undre manual, medan de båda händernas övriga fingrar svarar för ett harpartat ackompanjemang på manualen ovanför. Satsen mynnar ut i ett glansfullt fortissimo.

Av de två bevarade autograferna har vid denna inspelning den version som troligen är den sist tillkomna använts. Denna skiljer sig från den tidigare genom en något förkortad fuga samt mer sporadiska registreringsanvisningar. Registreringsförslagen från den första autografen har dock fått vara vägledande vad gäller den klangliga gestaltningen.

Ralph Gustafsson

Otto Olsson

OTTO E. OLSSON was born in Gamla Stan in Stockholm on 19 December, 1879, the eldest of two brothers. His father served as coachman and caretaker at Bukowski's, the famous art dealers. After a few years, the family moved to Blasieholmen (also in Stockholm) where his mother opened a dairy shop. She was deeply religious and a member of the Evangelical Patriotic Foundation. Though she was not educated musically, she had a great deal of musicality in her. Otto Olsson often accompanied his mother to church on Sundays, mostly to the Blasieholm Church, now demolished. At an early age, he was moved by the music he heard. The organist was Albert Lindström, one of Stockholm's most respected church musicians. He was also to become Otto Olsson's first piano, music theory and organ teacher. Despite modest financial resources, his mother was eager to enable her son to develop his talent. At the age of 14, Otto Olsson was taken on as a pupil at the Musical Academy's conservatory. His organ teacher there was August Lagergren. After two years, he passed his organist's exam after which he continued studying counterpoint, composition and instrumentation for Joseph Dente. These studies ended with the performance of the first movement of his yet unfinished orchestral symphony at the conservatory's public audition in December 1901.

In 1897, an event of considerable importance to Otto Olsson's development occurred: one sunny spring Sunday, he met the organist of Johannes Church, Emil Sjögren – a composer well-known in the musical circles of Stockholm. A warm friendship grew and Sjögren was to become an important inspiration to the young Otto Olsson:

"One day, as we were going home from church after high mass he said: 'Come home with me and bring your compositions – I want to see them'. (...) I soon found myself sitting at the Blüthner grand piano, playing my compositions to an attentive, interested audience. I enjoyed hearing Sjögren's accurate remarks, his encouraging words and sympathetic attitude."

Being with Sjögren was probably a welcome break from Dente's more academic teaching. Also, Otto Olsson was given the opportunity to present his compositions to a public.

"I remember a private concert at his [Sjögren's] home, where my compositions alone were performed in front of a gathering of invited guests. A piano quintet, a violin sonata, piano pieces and songs were performed, interspersed with kind remarks by Sjögren. (...) Sometimes Sjögren and I would amuse ourselves by improvising alternately at the piano. He would start and when it was at its best he would nod to me to take over immediately. The object was to carry on the idea he had begun. And vice versa. Sometimes it was successful, other times not."

*Självporträtt taget framför spegeln, omkring 1902.
Self portrait in front of the mirror, around 1902.*

"Only mediocrities play well all the time", Sjögren would say."

Otto Olsson often substituted at different

churches in Stockholm at this time, particularly for Emil Sjögren at the Johannes church, but also at St Jacob's church, where his former teacher Albert Lindström was serving as organist since 1891. In May 1905, Olsson was given a position as organist at the Stefan church and in June 1906, he substituted for a long period at Hedvig Eleonora church, where the choir leader John Morén also served. The latter was one of the most prominent personalities involved in the reformation of Swedish church music and one of the greatest authorities on ancient church music. This is probably where Otto Olsson's interest in the treasures of Gregorian chant was awoken. Otto Olsson came to the newly built Gustaf Vasa church as substituting organist in September, 1906. On 12 November, he became permanent organist. He initiated a fruitful cooperation with Carl Bohlin, the choir leader and together they created the foundation "Friends of church music at Gustaf Vasa".

This foundation was to organise a great number of church concerts until 1916 when the parish stopped funding the foundation.

Despite this disappointment, Otto Olsson was to stay at Gustaf Vasa during the rest of his active time as a church musician. He retired in December 1956, after 49 years of loyal service.

As a fourteen-year-old Otto Olsson already started to teach the piano and the harmonium, through recommendation by his teacher Albert Lindström. Towards the end of his time at the conservatory he also gave lessons in harmony. In September 1908, he was employed as assistant teacher of that subject at the conservatory and eleven years later he was to be given a permanent position. For a long time, he substituted for the sickly organ professor, Gustaf Hägg, and was appointed organ teacher when Hägg died in 1925. At the conservatory, he fostered a whole generation of Swedish church musicians. A certain unevenness was characteristic of the quality of his teaching: where talented pupils benefitted from his generosity, others were shown less interest. His imposing appearance and his harsh laconic ways tainted the image of him as a teacher. His pupils regarded him "a greater genius than a teacher". Besides liturgical music, Bach, the French repertoire from the turn of the century and German romantic composers were readily played during the lessons.

Otto Olsson appeared before a public as a performing organist already at the age of nineteen. In January 1903 he organised his first own organ concert. The concert took place in the Johannes church and the programme included compositions by Handel, Mozart (*Fantasy in F minor*, K. 608), Guilman and Widor. Two singers also took part. This concert was followed by yet

two similar events at Johannes (1904 and 1906) with works by Bach, Franck, Rheinberger and Reger as well as some of Olsson's own compositions. As soon as he became organist at Gustaf Vasa church he mainly carried on the concert-giving activity there. His repertoire was gradually to span from early baroque works to contemporary composers such as Vierne and others. He admired French organ literature for its clarity but was to become increasingly critical to newer music, chiefly to the works in the spirit of the so called "neue sachlichkeit" (the neo-classical style), which he considered "anaemic" and devoid of content.

As an organ expert, Otto Olsson was largely a follower of the late romantic style. In later years, though, he was not a stranger to the organ reform's ideas. He applied these with great discernment however, and essentially remained conservative. After the reconstruction by Setterquist in 1915, he regarded his own organ at Gustaf Vasa to be the country's best instrument. With time, he had it fitted with mixture stops and high-pitched overtone stops in the spirit of the day, and he suggested a slight redistribution of several other organs from the turn of the century.

Otto Olsson started composing at a very early age and wrote a "tremendous amount" before he dared show it to anyone. Emil Sjögren saw his great talent and infused courage and self-

confidence in his young friend. He also put him in touch with a Danish publisher. Among Otto Olsson's works there is a symphony, a requiem, a Te Deum, string quartets, piano pieces, choral and solo songs and a great deal of organ music. During four years he received a composers' grant from the Government. From 1909, he concentrated on creating music for the church. During many years he was very productive and in 1918 he composed the work that was to crown his activity as a composer: the great *Credo symphoniacum* – *Organ symphony No. 2*. After this year, he composed less and less. This was probably due to a greater work load, but also to an increasingly unmerciful self criticism. Apart from the duties in Gustaf Vasa church and at the conservatory he was occupied with church music boards and committees, and with various organ-building projects.

In 1931, he jokingly described himself as the "miniature archbishop of church music". An increasing alienation to the new streams in church music probably also contributed to his silence. Among Otto Olsson's later compositions are a string quartet in A minor and a cantata for the 600th anniversary of Maria Magdalena parish (1947). The style of his tone language hardly changed during the years – he was and remained true to his ideals. He highly regarded Mozart, the French organ masters and Gregorian chant. His style was formed by these

models: romanticism on a classical base with no particular national traits.

As a person, Otto Olsson was rather withdrawn and perhaps slightly unsure. He was often laconic but reputedly straight and loyal and had a very pronounced drastic sense of humour. Many anecdotes about him prevail. He had a crew cut, his eyes were icy blue and he wore a pince-nez. He delighted in novels, played chess and photographed. His language was coarse, often strewn with cursing. He enjoyed good food and drink, and his at first lanky stature acquired considerable roundness with time. In 1913, he got married a first time to Gerda Malmberg, and a second time in 1936 to Dagmar Wilén. Both marriages remained childless. His last years were marked by illness and a feeling of exclusion. Otto Olsson died on 1 September 1964 in his home on Artillerigatan. At the funeral on September 13 in Gustaf Vasa church Nils Björk played, according to Otto Olsson's request, the funeral march from Beethoven's Eroica symphony and the interlude of the cantata *Sången* (The Song) by Wilhelm Stenhammar. Gustaf Vasa church choir sang Otto Olsson's version of David's 121st psalm and the hymn *Salig den dig aldrig sviker*, directed by David Åhlén.

Ralph Gustafsson

The music

This recording comprises all the preserved organ works composed by Otto Olsson between 1897 and 1902. The first known composition (*Adagio* from 1895), which is identical in part to one of the movements in *Miniatures – Seven easy organ pieces*, will be presented in a later volume together with other pieces in this collection. The works have been placed in chronological order to enable a study of the composer's development. The instruments accessible to Otto Olsson at that time were built or rebuilt by Åkerman & Lund – his awareness of the Setterquist organs was to come much later. That is why the organ at St Maria Magdalena church should give these early Olsson pieces the appropriate sound. All the works, with the exception of *Fantasia for organ on chorale No. 225 of the Swedish Hymn Book* (published by Verbum) are played from copies of the composer's manuscript. Any registration instructions that appear have been obeyed. Otherwise, the practice of registration from that time has been applied. From his first composition, Otto Olsson displays a remarkably good treatment of instruments and sober setting for the organ. A richly flowing melody is accompanied by a warm and natural romantic harmony, and with time, increasingly more confident contrapuntal dexterity. The material is dominated by classical form not excluding a few atmospheric

touches from his own time. In certain works, one can sense the combination of seriousness and fervour so typical of the composer. Influence from Gregorian chanting and modal tendencies in the tonal language are still absent.

Sonatina in D

The *Sonatina* in two movements was written on 1 and 2 June 1897.

Allegro con moto is dominated by two thematic motives: broken triads in the pedal with "comments" in the manual. The first can be regarded as the main theme and from the latter springs the side theme of the movement. The harmony is pure and simple and the tonal language breathes a Mendelssohn-like light.

Moderato is a siciliano in D minor with characteristic displacement of accents in the pizzicato-like baseline. There are no indications of registration in either of the movements.

Suite No. 1 in G minor

Allegro maestoso is dated October 5, 1897. A powerful chorale-like melody and a weaker lyrical motive form the material of the three-part movement.

Allegro moderato had already been composed in April that year. It is a pastorella with an oddly floating tonality.

Allegro is an airy and light toccata with rapid semiquaver arabesques in broken triads. The manuscript is dated 8 October, 1897. Only the middle movement is provided with directives of registration.

Andante in E

This piece was completed at two p.m. on 5 January, 1898. This little *Andante* can be regarded as a sort of study in instrumentation for organ with solos for corno, flute and clarinette.

Registration is carefully indicated in the manuscript.

Aftonstämning / Evening Mood, fantasia for organ

This is a character piece typical of its time. It was composed on 7 January, 1898. It is a three part form where the thematic material consists of two contrasting motives: one with a characteristically climbing sixth and one in a softly syncopated rhythm. Registration is only sporadically indicated.

Prelude in F

This short piece, dated 15 January, 1898, could be a modestly notated improvisation. Registration is carefully indicated.

Suite No. 2 in D

Allegro moderato, composed 10-11 February, 1898, is built on a simple melodic idea which is illumi-

nated from different angles through varied setting and sound. Dramatic and unexpected tutti chords make a sharp contrast to the basically lyrical character.

Andantino is a cantilena built on triads over a chromatically coloured ostinato of descending sixths over a repeated bass tone. The solo line is given different stops and stop combinations. Strongly chromatic interludes create a contrast to the "pure" character of the melody.

Allegro has a three-part form. Strong "allamarcia"-like outer parts in F sharp major surround a lyrical, rather long middle part starting in the parallel key.

Fantasia on chorale No. 225 of the Swedish Hymn Book

This first chorale-bound composition by Otto Olsson came about on 22 February, 1898. After a dignified, gliding manualiter introduction, the cantus firmus is presented in the pedal. After that there is a lively fugue in 6/8 time. An intensification leads to a new entrance of the first phrase of the chorale, now in canon between the pedal and the left hand. This phrase also forms the material for the spectacular coda.

Suite No. 3 in D minor

The two first movements in this suite are a foretaste of the somewhat stricter and more contrapuntal style that was later to be so typical of Otto Olsson.

Allegro is built on two contrasting thematic ideas: a rhythmical three-tone motive in unison, powerful reed-stops and a tiptoeing pianissimo staccato theme in chords. The first subject forms the nucleus of the theme that is later to be contrapuntally treated in a number of fugues. This movement is dated April 12, 1898.

Andantino quasi allegretto e serio with the subtitle *Vandringen till Emans* was composed on 13 April, 1898. This movement is a meditation over Luke 24: 13-35, the Gospel Reading on Easter Monday. Near the end, the secretive mood is replaced by enlightened, light major triads and the coda breathes naive comfort.

Allegro is dominated by a spring atmosphere. The movement is filled with happy fanfares and flute solos imitating bird-song. All registration is carefully advised. The manuscript was completed on 19 April, 1898.

Suite No. 4 in C minor.

Preludium is a simple six-part fugato, composed on 20 April, 1898.

Chorale is built on the theme to the Swedish psalm *Oss kristna bör tro och besinna* (We Christians must believe and reflect), (3/4-time according to Haefner's book of chorales). The chorale is first presented in simple four-part harmonisation. After that, the two first phrases are transformed with varied settings and registration.

Intermezzo is a waltz-like salon piece, filled with

naive charm. The movement is carefully provided with registration instructions and the popular Euphone stop is used here in rather an unconventional way. There also exists a separate manuscript.

Allegro is dominated by characteristic descending octaves, airy chords and virtuoso fugati.

The last three movements of the suite were probably written in April, 1898.

Sonate Pastorale in A

Composed in July of 1898, this is a sunny tribute to nature with a cuckoo's cry as the carrying motive for the main theme of the movement. A chorale-like side theme serves as a contrast. The second movement of the composition was left unfinished.

Chorale in B flat minor

This work, written on 30 September, 1898, can be seen as an early example of Otto Olsson's fondness of unconventional styles of playing. It is a six-part movement: two parts in the right hand, two in the left and two in the pedal. This composing technique (probably) reappears in the *Sestetto* composed in 1910.

Allegretto in A minor

This piece is a charming flute solo with a "tutti interlude" in the contrasting key of D flat major. Year of composition: 1898.

Sonata in E minor

On the title page of this work, composed in 1900, is written: "To my teacher Albert Lindström". Only the first movement was completed. Otto Olsson demonstrates a complete mastering of the classical sonata form. An elegiac mood permeates the piece.

Adagio

Otto Olsson's *Symphony in G minor* for orchestra was composed in 1902. The *Adagio* from that symphony is a grandiose orchestral cantilena. Here it is performed in the original organ version made by Otto Olsson himself in 1904.

Symphony No. 1 in E flat for organ

This work was conceived in 1902 and first performed in St Jacob's church in Stockholm on 26 November, 1905, by Albert Lindström. The latter probably had some difficulties in rendering the quick changes of timbre and the gliding dynamics as well as the technically advanced setting of the movement on the relatively unmodern St Jacob's organ. The symphony is in five movements and the source of inspiration is likely to have been the great French organ symphonies by composers such as Charles Marie Widor amongst others. Otto Olsson's E flat symphony is the first full-grown Swedish contribution to this genre.

Introduction presents the principal thematic material, starting with a quiet voix-céleste registration.

The vital and festive *Allegro* part, announced by a summoning fanfare on the second manual's corno-stop, is written in traditional sonata form with a powerful main theme and a lyrical side-theme. The second movement is a fugue with two themes, contrapuntally clever and melodic. *Intermezzo* is a short, quick movement with bold, melodic leaps and a lively rhythm, fanfare-like motives on reed-stops and fast scales on string and flute stops.

Andante is a slow movement with sublime melodiousness which takes advantage of the colourful and varied stops of the romantic organ.

Andante maestoso, the finale, is a sort of symphonic march. After a grand introductory main theme and a first, softly cradling lyrical theme, Otto Olsson performs a technically very advanced study with a melody in the alto register, played with the thumbs on a lower manual, while the remaining fingers execute a harp-like accompaniment on the manual above. The movement ends with a brilliant fortissimo. Of the two remaining autographs, the probably most recent is the one used in this recording. It differs slightly from the earlier one through a slightly shortened fugue and more sporadic registration marks. Suggestions for registration from the first autograph have been used as an indication of the character of the sound.

Ralph Gustafsson

Otto Olssons orglar, 1897-1902

The organs of Otto Olsson, 1897-1902

Johannes kyrka (Stockholm), Åkerman & Lund 1890

Manual I

Principal 16'
Principal 8'
Gamba 8'
Hållflöjt 8'
Dubbelflöjt 8'
Oktava 4'
Oktava 2'
Grand Cornet 5 kor
Trumpet 16'
Trumpet 8'

Manual II

Borduna 16'
Principal 8'

Dolce 8'

Flûte harmonique 8'
Borduna 8'
Flûte octaviante 4'
Cornet 3 kor
Corno 8'

Manual III

Basetthorn 8'
Violin 8'
Salicional 8'
Voix céleste 8'
Rörflöjt 8'
Flûte harmonique 4'
Waldflöjt 2'
Euphone 8'

Pedal

Principal 16'
Subbas 16'
Kvinta 10 2/3'
Violoncelle 8'
Oktava 4'
Kontrabasun 32'
Koppel: I/P II/P III/P P4'/P
II/I III/I III/II I4'/I II4'/II
III16'/III
Mezzopiano, Mezzoforte,
Forte, Tutti
Crescendo för Manual III
Rullsvällare

S:t Jacobs kyrka (Stockholm), P Z Strand 1840, P L Åkerman 1862, Åkerman & Lund 1892-93

Manual I

Borduna 16'
Principal 8'
Gamba 8'
Flûte harmonique 8'
Kvinta 6'
Oktava 4'
Flöjt 4'

Kvinta 3'

Oktava 2'
Scharf 3 kor
Trumpet 16'
Trumpet 8'

Manual II

Borduna 16'
Principal 8'

Basetthorn 8'

Fugara 8'
Rörflöjt 8'
Oktava 4'
Hållflöjt 4'
Kvinta 3'
Oktava 2'
Cornett 3 kor

Dulcian 16'

Corno 8'

Manual III

Harmonica 8'
Salicional 8'
Angelica 8'
Principal 4'
Gamba 4'
Flöjt 4'

Waldflöjt 2'

Euphone 8'

Pedal

Principal 16'
Violon 16'
Subbas 16'
Kvinta 12'
Violoncelle 8'
Gamba 8'

Octava 4'

Kontrabasun 32'

Basun 16'

Trumpet 8'

Clairon 4'

Koppel: I/P II/P III/P II/I

III/I III/II

Crescendo för Manual III

Stefanskyrkan (Stockholm), harmonium by unknown maker.

Orgeln på denna CD *The organ on this CD*

S:t Maria Magdalena kyrka (Stockholm) Åkerman & Lund 1878/1927

Manual I

Principal 16'
Principal 8'
Gamba 8'
Dubbelflöjt 8'
Borduna 8'
Oktava 4'
Flöjt 4'
Kvinta 2 2/3'
Oktava 2'
Kornett 5 kor
Trumpet 16'
Trumpet 8'

Manual II

Borduna 16'
Principal 8'
Fugara 8'
Gemshorn 8'
Dolce 8'
Flûte harmonique 8'
Kvintadena 8'
Fugara 4'
Flûte octaviante 4'
Flageolette 2'
Kornett 3 kor'
Klarinett 8'
Corno 8'

Manual III

Gedackt 16'
Basetthorn 8'
Violin 8'
Salicional 8'
Eolin 8'
Voix céleste 8'
Rörflöjt 8'
Flauto amabile 8'
Unda maris 8'
Salicet 4'
Ekoflöjt 4'
Waldflöjt 2'
Euphon 8'
Oboe 8'

Pedal	Gedackt 8'	II16'/I III16'/III
Principal 16'	Oktava 4'	3 fria kombinationer för var-
Subbas 16'	Kontrabasun 32'	dera P-I-II-III
Violon 16'	Basun 16'	Piano, Mezzoforte, Forte, Tutti
Ekobas 16'	Trumpet 8'	Automatisk pedalväxel
Kvinta 10 2/3'	Koppel: I/P II/P III/P II/I	Crescendo för II-III
Violoncell 8'	III/I III/II I4'/I I4'/II	Registersvällare

ORGELN I S:TA MARIA MAGDALENA KYRKA byggdes 1878 av Åkerman & Lund. Den hade ursprungligen 30 stämmor fördelade på 2 manualer och pedal. 1927 byggdes den ut av samma firma och fick det utseende den har idag. 1961 gjordes en mindre omdisponering i orgelrörelsens anda. 1994-95 restaurerades orgeln av Åkerman & Lund. Den återfick då 1927 års disposition och genomgick även en teknisk upprustning av det pneumatiska systemet. För den klangliga restaureringen svarade intonatörerna Helmuth Gripentrog och Kalevi Mäkinen och huvudansvarig för hela projektet var Lars Norgren. Som kontrollant fungerade Jan Börjeson.

Orgeln i S:ta Maria Magdalena kyrka är landets största senromantiska svenskbbyggda instrument med originaldisposition. Den omfångsrika dispositionen medger realiserande av varje förekommande registreringsanvisning i hela den svenska senromantiska repertoaren. Orgeln har därför en särställning när det gäller denna del av det svenska kulturarvet.

THE ORGAN IN THE CHURCH OF ST MARIA MAGDALENA was built in 1878 by Åkerman & Lund. Originally it had 30 stops spread over two manuals and the pedal. In 1927 it was expanded by the same firm and was given the appearance it has today. In 1961 a slight redispotion in the spirit of the organ reform movement took place and in 1994-1995 the organ was restored by Åkerman & Lund. The disposition from 1927 was restored, and there was a technical improvement of the pneumatic system. Helmuth Gripentrog and Kalevi Mäkinen were responsible for restoring the sound and Lars Norgren bore the chief responsibility for the whole project, while Jan Börjeson acted as supervisor.

The organ in St Maria Magdalena Church is this country's largest late romantic Swedish-built instrument to be found in its original state. The wide disposition allows for the execution of every type of registration directives in the entire Swedish late romantic repertoire. The organ thus occupies a privileged position as regards this part of the Swedish cultural heritage.

Ralph Gustafsson

Ralph Gustafsson

RALPH GUSTAFSSON fick sin grundläggande utbildning hos organisten och tonsättaren Nils Eriksson i Norrköping, där han tidigt kom i kontakt med den svenska, senromantiska speltraditionen. Studierna fortsatte därefter i Stockholm för Bengt Berg. Vid Kungliga Musikhögskolan studerade han orgel för Gotthard Arnér, orgelimprovisation för Anders Bondeman och piano för Carin Gille-Rybrant. Efter avlagda kyrkomusiker- och musikäxarexamina avslutades utbildningen med solistdiplom i orgel. 1978 erövrade han pris vid Nordiska organisttävlingen i Strängnäs och har därefter även studerat utomlands för bland andra Flor Peeters och Jean Boyer.

Ralph Gustafssons repertoar domineras av barock och romantik, men omfattar även nyare verk. Han konserterar internationellt och har gjort talrika framträdanden i radio, främst med svensk musik, samt ett flertal skivinspelningar med bl a samtliga verk av Pierre Du Mage och Louis-Nicolas Clérambault (SCD 1059), Gustaf Hägg (SCD 1080), Oskar Lindberg (SCD 1081-82), Emil Sjögren (SCD 1083-84), Elfrida Andrée (SCD 1085) och Niels W Gade (BIS). Sedan 1989 undervisar Ralph Gustafsson i orgel vid Kungl Musikhögskolan och är sedan 1997 professor och prefekt för orgelinstitutionen. Han är sedan 1989 även verksam som organist i S:ta Maria Magdalena kyrka (Stockholm).

RALPH GUSTAFSSON received his basic training with Nils Eriksson in Norrköping, where he quickly came into contact with the Swedish Late Romantic tradition. He continued his studies in Stockholm with Bengt Berg. He studied the organ at the Royal University College of Music with Gotthard Arnér, improvisation on the organ with Anders Bondeman and the piano with Carin Gille-Rybrant. After passing his church musician's and music-teacher's exams, he completed his education with an organist's diploma. In 1978, he received an award at the Nordic organist's competition in Strängnäs and has subsequently also studied for Flor Peeters and Jean Boyer, amongst others.

Ralph Gustafsson's repertoire is dominated by Baroque and Romantic music, but also comprises more recent works. He gives concerts internationally, and has appeared several times on the air, mainly playing Swedish music. He has also made numerous recordings of amongst other things the collected works of Pierre Du Mage och Louis-Nicolas Clérambault (SD 1059), Gustaf Hägg (SCD 1080), Oskar Lindberg (SCD 1081-92), Emil Sjögren (SCD 1083-84), Elfrida Andrée (SCD 1085) and Niels W Gade (BIS). Ralph Gustafsson teaches the organ at the Royal University College of Music in Stockholm since 1989. Since 1997 he is a professor and the head of the organ department. In 1989 he was appointed organist at St. Maria Magdalena Church (Stockholm).